

Od pamięci dziecka do pamięci dorosłego: refleksje końcowe

opracowanie według rozdziału czternastego książki: M. Jagodzińska, *Rozwój pamięci w dzieciństwie*, GWP, Gdańsk 2003.

Podstawowe pytania:

- Jak przebiega rozwój pamięci dziecka do pamięci dorosłego?
- Co pozostaje a co się zmienia, gdy pamięć się rozwija?

Słabe i mocne strony pamięci dziecięcej:

Podczas badań z udziałem dzieci występuje tendencję do porównywania ich z dorosłymi. Dorosły stanowi punkt odniesienia w ocenie zachowania dziecka, jest modelem, z którym porównywane są jego osiągnięcia. Zgodnie z potocznym poglądem dziecko bywa traktowane jako miniatura dorosłego, albo niedoskonały dorosły. Takie podejście prowadzi do wykrywania różnych deficytów i słabych stron pamięci dziecięcej.

W ostatnich 20 latach ta tendencja jednak się odwraca i pojawia się zainteresowanie kompetencjami dzieci w dziedzinie pamięci związane przede wszystkim z ekologicznym nurtem badań

i ze społeczno kulturowymi teoriami rozwoju.

W laboratorium badano **zamierzona pamięć**: list słów, zbiorów obrazów lub prostych historyjek, natomiast w warunkach naturalnych zajęto się przede wszystkim **pamięcią niezamierzoną** przedmiotów, miejsc i zdarzeń z życia dziecka. Kompetencje dzieci zależne są od rodzaju zadania, gdyż według licznych badań dzieci słabo radzące sobie z zamierzonym zapamiętywaniem w listy słów lub obrazów (sytuacja charakterystyczna dla badań laboratoryjnych) dokładnie i wiernie pamiętają np. zdarzenia z własnego życia. Dziecięce kompetencje w dziedzinie pamięci są związane także z kontekstem sytuacyjnym, w którym występuje zadanie. W badań wynika, że małe dzieci wykazują większe kompetencje w wykonywaniu tych samych zadań pamięciowych (np. zapamiętywanie listy słów) wtedy, gdy występuje ono w kontekście naturalnych sytuacji w domu, w przedszkolu lub zabawie, niż wtedy gdy są elementem sytuacji laboratoryjnej i pamiętanie stanowi cel sam w sobie.

Rejestr słabych stron pamięci dziecięcej:

- Podstawowe parametry pamięci tj. zakres, szybkość zapamiętywania i trwałość pamięci, mają u małych dzieci wartości niższe niż u dzieci starszych i osób dorosłych.
- Pamięć operacyjna ma stosunkowo małą pojemność..
- Zamierzoną pamięć małych dzieci ograniczają deficyty strategiczne występujące aż do końca wieku przedszkolnego.
- Deficytom strategicznym towarzyszą deficyty metapoznawcze – dzieci niewiele wiedza zarówno o własnej pamięci, jak i innych procesach poznawczych. Błędnie oceniają stopień trudności zadań, mają tendencję do przeceniania swoich zdolności i nie potrafią skutecznie monitorować pamięci.
- Reprezentacje zdarzeń tworzone przez dzieci mają cechy utrudniające późniejsze przypominanie. Zawierają ogólne informacje charakterystyczne dla danej kategorii, z pominięciem istotnych szczegółów.

- Przypominanie jest trudniejsze z powodu dużej zależności od wskazówek zewnętrznych.
- Zależność od kontekstu sytuacyjnego jest u małych dzieci silniejsza niż u starszych. W nowych sytuacjach, gdy pamiętanie stanowi cel sam w sobie dzieci zachowują się biernie i pamiętają niewiele, z kolei kiedy zadanie pamięciowe wykonywane jest w znanych warunkach i podporządkowywane jest szerszej aktywności, dzieci mają tendencje do czynności strategicznych (ułatwiających zapamiętywanie).

Mimo to należy podkreślić, że pamięć małego dziecka jest dobrze przystosowana do spełniania podstawowych zadań życiowych związanych z kontaktami społecznymi, orientacją przestrzenną, nabywaniem języka, przyswajaniem rutynowych czynności, przewidywaniem przebiegu zdarzeń, kształtowaniem własnej tożsamości i wiedzy o świecie.

Rejestr mocnych stron pamięci dziecięcej:

- Pamięć zaczyna funkcjonować już w okresie prenatalnym.
- Już w pierwszym roku życia można dostrzec w zachowaniu dziecka przejawy funkcjonowania podstawowych systemów pamięci: proceduralnej (implicite), deklaratywnej (explicite), i operacyjnej.
- Noworodek rozpoznaje bodźce wzrokowe, słuchowe i dotykowe, a w pierwszym roku życia następuje znaczny wzrost pamięci rozpoznawczej.
- W zadaniach dotyczących pamięci utajonej dzieci w wieku przedszkolnym uzyskują podobne wyniki jak dzieci starsze i dorośli.
- Bardzo wcześnie w ontogenezie pojawia się tendencja do systematycznego kodowania bodźców. Już niemowlęta wykazują zdolność do kategoryzacji, reagują nie tylko na specyficzne bodźce, ale także na ogólne kategorie.
- Bardzo wcześnie wiedza dzieci o świecie reprezentowana jest w formie uogólnionych schematów miejsc, zdarzeń i opowiadań. Już w drugim roku życia dzieci tworzą

reprezentacje zdarzeń uporządkowane według relacji czasowych, a w trzecim roku życia skrypty rutynowych zdarzeń.

- Wyróżniają się zdarzenia z własnej przeszłości małe dzieci pamiętają wiernie i trwale.
- Dzieci wykazują tendencję do wiązania aktualnych przeżyć z doświadczeniami z przeszłości, czego wyrazem są spontaniczne wspomnienia. Pomagają one porządkować doświadczenia, budować własną tożsamość i spójną wiedzę o świecie.
- W życiu codziennym małe dzieci potrafią korzystać ze wsparcia kontekstowego: wskazówek z zewnątrz, z informacji zwrotnych i z pomocy osób starszych
- W sprzyjających warunkach dzieci w wieku przedszkolnym podejmują proste czynności strategiczne podczas wykonywania zadań pamięciowych. Stosunkowo dużą rolę odgrywają w nich czynności percepcyjne i manipulacyjne, stosunkowo małą- czynności werbalne.
- W życiu codziennym pamięć małych dzieci wspawana jest przez **naturalne formy aktywności** takie jak: zabawa tematyczna, rysowanie, monologi przed snem, które do pewnego stopnia pełnią funkcje ekwiwalentów strategii pamięciowych.

Ciągłość rozwoju pamięci

Ostatnie badania przekonują iż pamięć dzieci jest bardziej podobna do pamięci dorosłych niż wcześniej sadzono – różnica jest raczej ilościowa niż jakościowa.

Strategie

Strategie to intencjonalne czynności podejmowane ze względu na cel pamięciowy, mające na celu przetworzenie informacji i prowadzące do ich utrwalenia w pamięci.

Zanim dziecko zacznie stosować **zamierzone strategie** pamięciowe stosuje **prestrategie**, czyli niedojrzałe strategie – prekursorzy

strategii. Prestrategie pojawiają się najczęściej w sytuacjach, gdy pamiętanie służy osiągnięciu nadrzędnego celu. Występują przede wszystkim w zadaniach pamięciowych włączonych w jakąś szerszą aktywność, np. zajęcia domowe, zakupy, zabawę. Dziecko stara się coś zapamiętać bo jest mu to potrzebne. Stopniowo prestrategie przekształcają się w strategie pamięciowe. Dzieci zaczynają być świadome celów pamięciowych i podejmują w związku z tym specjalne czynności. Z wiekiem rozszerza się repertuar stosowanych strategii, a zarazem następuje wybór tych czynności, które najlepiej służą pamięci.

Co przyczynia się do rozwoju pamięci?

Istotna rola w rozwoju pamięci odgrywa **wzrost tempa i efektywności przetwarzania informacji**. Umożliwia to stosowanie bardziej złożonych form poznania wymagających większych zasobów poznawczych i utrzymania w umyśle większej liczby informacji. Ponadto pozwala to na stosowanie bardziej zaawansowanych strategii pamięciowych np. powtarzania kumulatywnego.

Znaczący udział w rozwoju pamięci ma **rozwój mowy**, wpływający m.in. na semantyczne kodowanie informacji. Rozwój mowy umożliwia stosowanie werbalnych strategii pamięciowych, przede wszystkim różnych form powtarzania. Dziecko może też relacjonować słownie swoje wspomnienia i dzielić się nimi z innymi ludźmi. Rozwija się narracja jako forma odtwarzania doświadczeń osobistych, co ma wpływ na utrwalanie przeżyć w pamięci i rozwój pamięci autobiograficznej.

Strategie pamięciowe, takie jak elaboracja czy organizacja, odzwierciedlają poziom **rozwój myślenia dziecka**. Wraz z rozwojem myślenia stają się możliwe bardziej zaawansowane formy elaboracji np. wytwarzanie rozległych skojarzeń. Powstaje też możliwość hierarchicznego organizowania treści. Dzieci tworzą własne naiwne teorie świata, a także teorie umysłu i pamięci.

Do rozwoju pamięci przyczynia się też **rozwój ogólnej wiedzy** dziecka. Wiedza jest z jednej strony produktem pamięci, z drugiej zaś wpływa na dalszy rozwój. Jeśli nowe treści mają oparcie we wcześniejszej wiedzy, to lepiej je rozumiemy i dzięki temu lepiej pamiętamy.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.